

Aziz Dostum,

Yataktan zar zor kalktım ve onca yapılacakların arasından ilk olarak sizin mektubunuzu cevaplamaya çalışıyorum.

Mektubunuzun bir bölümünde defterlerin incelenmesi açısından örnek olabilecek kitap istiyorsunuz. Sanırım aşağı yukarı bunu yazmıştınız.

Öncelikle açıklığa kavuşturmamız gereken şey; incelenecek defterler bakımından her ikimiz de aynı materyali mi düşünüyoruz? Madem ki, -Ankara'daki materyaller söz konusu—İlk olarak ; ben eski adliyenin uhdesinde bulunan birkaç eski defteri düşündüm, bu defterler hatırladığım kadarıyla aşağı yukarı 980 -990' dan başlıyor. Bunlardan iki üç cildi kopya ederseniz, elinizde 1-2000 pusula ile aynı sayıda karar birikecektir ve bunlar birçok açıdan tarihi inceleme altına alınabilir.

(Kısaca: 1) Hukuki temel ilke: Şeriatın tezleri. Burada yeni bir şey bulamayacağız (bu kesin mi?), fakat bununla beraber mevzuatı tanımamız faydalı olacak, çünkü; bu temel ilke her yerde aynı ise de nasıl olduğunu bilmiyoruz; uygulamada bu hiçbir taşra kadısının çalışmasında gösterilmiş değil. 2) Davanın konusu, davanın tarafları ve tarafların oturdukları yerler. Hangi nedenle ve kimler davanın tarafları oluyor, şehirliler mi, taşralılar mı, kadı'nın yetki sınırları nereye kadar uzanıyor? Davanın tarafları kimler, kentliler mi, köylüler mi, Müslümanlar mı, Ermeniler mi, Rumlar mı, Yahudiler mi?

Davanın tarafları incelendiği zaman, genellikle yakın çevredeki ekonomik hayat ortaya çıkıyor: İnsanlar, çiftçiler, hayvan üreticileri, tüccarlar vs. Bunlar kim? İçlerinde büyük arazi sahipleri, büyük tacirler var mı? Sermaye var mı? 3) Fakat daha önceden de söylediğim gibi en küçük değersiz kâğıt parçası bile pek çok başka bakış açısından incelenebilir, özellikle de üzerinde yazı varsa, zaten bunu tarihi yıllıklar, yıllar boyunca öğretiyorlar, bu nedenle üzerinde ayrıca durmayacağım.)—İkinci olarak; evkaf yazıları düşünebilir, çünkü; bunların bir kısmı Ankara'da ve kullanımı söz konusu olabilir. Fakat orada evkaf yazılarının araştırmasına izin verileceğini pek sanmıyorum. Böylelikle yukarıda sözünü ettiğim

adliye yazıları tek olasılık olarak kalıyor. (Ben adliye yazılarını incelemeye kütüphane 'genel direktörü' Hasan Fehmi(?) Bey ile birlikte gitmiştim, o size yol gösterebilir)

Ne var ki; iki olasılıktan birini dışladığımız ve sadece diğerini (adliye yazılılarını) dikkate aldığımız takdirde bile örnek olabilecek bir kitap öneremeyeceğim. Örnek olarak kullanılabilecek kitap yok. Olsaydı, bütün kaynak incelemelerine yol gösterici olurdu. Çünkü; Macaristan'da bu türden kaynak incelenmesi henüz yapılmış değil. Dolayısı ile biri bu türden kaynak incelemesi yapmamış olduğu için ortaya neyin çıkacağını gösteremiyoruz. Öte yandan; -madem ki, her kaynak incelemesi az-çok örnek olarak kullanılabiliyor- bu durumda da çok fazla sayıda örneğe göre hareket etmek durumunda kalacaktınız.

Onunla ve ondan neyin yapılabileceğini her zaman materyal saptıyor, uğraşmak lazım ve sonuç için gereken şekil örnek olmadan da ortaya çıkar.

Hala ağrıyan başımla şimdilik bu kadar yazabiliyorum. Mektubuma son verirken çalıştıkça ve bilgileriniz çoğaldıkça kuşkularınızın azalacağına emin olduğumu söylemek istiyorum. İçten selamlarımla,

Lajos Fekete

Budapeşte, 7 Ocak 1979